

**İLİMDEN AŞKA, BİLMEYEN BULMAYA: MUSTAFA
KUTLU'NUN "HER NE VAR ÂLEMDE" HİKÂYESİNDE
METİNLERARASILIK**

**ROM SCHOLARSHIP TO LOVE, FROM KNOWLEDGE TO
FINDING: INTERTEXTUALITY IN MUSTAFA KUTLU'S "HER
NE VAR ÂLEMDE" TITLED STORY**

Ali KARAHAN

Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü

karahan_ali@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5199-7272>

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute
S.12, Nisan | April 2021, Erzurum
e-ISSN: 2717 - 8706

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 10.03.2021
Kabul Tarihi | Accepted Date : 13.04.2021
Sayfa | Pages : 105-116
 : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbed.894579>

<https://dergipark.org.tr/etusbed>
This article was checked by

 iThenticate

İLİMDEN AŞKA, BİLMEYEN BULMAYA: MUSTAFA KUTLU'NUN "HER NE VAR ÂLEMDE" HİKÂYESİNDE METİNLERARASILIK

Ali KARAHAN

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), S. 12, Nisan 2021, Sayfa: 105-116

ÖZ

Postmodernizmin doğurduğu metinlerarası ilişkiler, her metnin kendinden önce yazılmış bir metinden izler taşıması, farklı bir metinle anlam alışverişi içerisine girmesi ve o metinden etkilenmesi anlamına gelir. Julia Kristeva tarafından ortaya atılan metinlerarasılık kavramı metinlerin kurduğu etkileşim ağı içerisinde onları okuma biçimi sunar. Alıntı, gönderge, gizli alıntı, anıştırma, yansılama (parodi), alaycı dönüştürüm ve öykünme (pastiş) metinlerarası ilişkiler yöntemleridir. Mustafa Kutlu da hikâyelerinde kurguladığı anlam çerçevesinde bu yöntemlerle metinlerarası ilişkiler kurar. "Her Ne Var Âlemde" hikâyesinde Kutlu, anıştırma, gönderge, alıntı ve gizli alıntı yöntemleriyle metinlerarasılık yapar. Bir akademisyenin bilim ve ilâhi aşk arasında yaşadığı tereddütü ve en sonunda aşkı seçişini anlatan hikâyede yapılan metinlerarasılıklar bu iki olgu etrafında kümelenir. Akademisyenin aşka yönelmesine dönük metinlerarasılıklar ismi geçen şairler ve onların şiirlerinden mısraların yanı sıra bir de türküyle yapılır. Bilimsel eser isimleri ve bilim adamlarına yapılan göndergeler ve alıntılar da akademisyenin ilmî yanına atıftır. Bu çalışmada hikâyedeki akademisyenin bilimden el çekip aşka yönelmesi metinlerarası ilişkiler bağlamında yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Metinlerarası İlişkiler, Mustafa Kutlu, Her Ne Var Âlemde.

FROM SCHOLARSHIP TO LOVE, FROM KNOWLEDGE TO FINDING: INTERTEXTUALITY IN MUSTAFA KUTLU'S "HER NE VAR ÂLEMDE" TITLED STORY

ABSTRACT

Intertextuality as a concept that arises from postmodernism contains the sign of the formerly written text that is associated with the text, meaning exchange between old and new written texts and text's influence from the old one. The concept of intertextuality which is put forward by Julia Kristeva allows various reading methods through using interactive networks among texts. Quotation, reference, allusion, parody, ironic transformation, pastiche can be counted among the methods of intertextual relations. Mustafa Kutlu, a Turkish story writer, also establishes intertextual relationships with these methods within the framework of the meaning he constructs in his stories. Kutlu in his "Her Ne Var Âlemde" titled story uses quotation, reference, allusion methods of intertextuality. Intertextualities within the story gather around an academician's feeling of hesitation between love and science and preferring divine love upon science. Intertextualities towards academicians' orientation towards love are made with a "türkü" as well as poets who are mentioned in story and their poems. Names of scientific works and references and quotations to scientists attribute to the scientific side of the academician. In this work, it has been interpreted abandonment of academicist from science and turns towards love within the context of intertextualities.

Keywords: Intertextuality, Mustafa Kutlu, Her Ne Var Alemde.

Giriş

Postmodernizmle kavramlaşan “Metinlerarası İlişkiler” bir metnin kendinden önce yazılan metinlerle kurduğu bağ olarak tanımlanabilir. Karataş, bir edebiyat terimi olarak metinlerarasılığı *Bir metnin, daha önce başka yazarlar tarafından yazılan metinlerden izler/parçalar taşıması* olarak açıklar (Karataş, 2014: 396). Kavramı Rus biçimcilerinden olan M. Bakhtin’in “söyleşimcilik” adını verdiği kuramdan yola çıkarak Julia Kristeva ortaya atar (Aktulum, 2000: 25). Bakhtin’in de öğrencisi olan Kristeva’nın tanımına göre Metinlerarasılık, *tek bir metin içerisinde oluşan ve belli bir metinsel yapının farklı kesitlerini (ya da düzgülerini) başka metinlerden alınan çok sayıda kesitin (ya da düzgününün) dönüşümleriymiş gibi algılamamıza olanak sağlayan metinsel bir etkileşimdir* (Aktulum, 2000: 42).

Ancak metinlerarasılık kavramı postmodernizmin ortaya çıkışıyla isimlendirilip bir tanıma kavuşsa da aslında teknik olarak eskidir. Yıldız Ecevit’e göre eski edebiyatlarda taklitçilik olarak hor görülen metinlerarasılık çağdaş edebiyatla birlikte yeni bir yöntem halini alır (Ecevit, 2009: 110, 191). Hatta Şeyh Galip’in Hüsn ü Aşk adlı ünlü mesnevisindeki “Esrârını mesnevîden aldım/Çaldımsa mîrî mâlî çaldım” beyti metinlerarasılığın var olduğunu fakat kavramlaşmadığı için intihal olarak görüldüğüne işaret eder.

Derrida metnin farklı yapılarla kurduğu ilişkiler bütünüyle oluştuğunu vurgular. Metinler sürekli birbirlerine atıfta bulunan yapılardır. Bu açıdan metinler yazımı bitmiş, anlamı sınırlandırılmış ve kâğıttaki kenar boşluklarıyla kapatılmış değildir. Diğer metinlere sayısız atıflar vasıtasıyla bağlanarak okurun takip edeceği bir izler yumağına dönüşür (Titon, 2006: 150).

Barthes’in metin tanımı ise kelimenin Fransızca karşılığının anlamına uygun şekilde örmek, dokumak ve kumaş metaforları etrafında şekillenir. Dokuma(tissu) anlamına gelen metin(texte) kelimesi tamamlanmış bir anlam bütünü olarak değerlendirilse de örgülerinin arkasında gizlenen farklı anlamları da barındırır. Çoğunlukla metnin bütün olarak kendisine odaklansak da gerçekte metin parçalarıyla, arka plandaki gizlenmiş ifade biçimleriyle kendini yeniden yaratır. Metnin kendini yeniden üretmesi demek olan bu yaklaşımı Barthes örümcek ve ağı arasındaki ilişkiye benzetir: *...bu dokumanın -bu dokunun- içinde kaybolan özne, kendini çözüyor, bir örümceğin, ağını yapmaktaki kullandığı salgılarının içinde kendi kendini eritmesi gibi* (Barthes, 2016: 139).

Metinler değişen anlamları ve dönüşen bağlarıyla başka metinlerde yer alır. Bu da metni bir değişim ve canlılık içerisine sokar. J. Kristeva bu durumu metnin bir *alıntılar mozaigi, diğer metinlerin birleşimi ve dönüştürülmesi* olduğunu söyleyerek ifade eder (Kristeva, 1980: 66).

Birbirinden farklı metinlerin bazı tekniklerle bir diğer metnin içinde yer bulması anlamına gelen metinlerarasılık, Aktulum'a göre ortakbirliktelik ilişkisi ve türev ilişkisi şeklinde iki türdür. Bu iki ilişki açık ve kapalı yöntemlerle yapılır. Bu ilişkilerin metinler içerisinde yapıma biçimleri ise şunlardır: alıntı, gizli alıntı, öykünme (pastiş), anıştırma, gönderge, yansılama (parodi), alaycı(gülünç) dönüştürüm. *Alıntı, gönderge, açık; gizli alıntı ve anıştırma, kapalı metinlerarası ilişkiler; yansılama (parodi), alaycı dönüştürüm, öykünme (pastiş) ise türev ilişkisine dayanan ve açık metinlerarası biçimler sayılır* (Aktulum, 2000: 93-94). Yine Sağlık'a göre ise metin ekleme yöntemi, metin dönüştürme yöntemi, taklit (parodi ve pastiş), alıntı ve gönderge, gizli alıntı, anıştırma, adaptasyon, kendi metnine göndermede bulunma gibi yöntemlerle metinlerarasılık yapılabilir (Sağlık, 2007: 91-92).

Metinlerarası bağ kurulan eserler sadece edebî metinler olamayabilir. Düşünce yazıları, bilimsel metinler, resim ve müzik gibi sanat türleri ve menkıbe, efsane, mit gibi şifahî türlerle de metinlerarasılık kurulabilir. Ayrıca bir metindeki metinlerarasılığın muhatabı olan okurun birikim düzeyine göre tespit etme ve anlamlandırma boyutları farklılaşabilir. Riffaterre, metinlerarası algılamının okura bağlı olarak ikiye ayrıldığını söyler. Bunlar, belli bir edebiyat donanımına sahip yetkin okurun algıladığı "sıradan metinlerarası" ve metnin yapısında bulunan dilbilgisel bir durumun okuru zorlamasıyla ortaya çıkan "zorunlu metinlerarası"dır (Aktulum, 2000: 64-65).

Bir metnin bir diğer metne farklı tekniklerle gönderme yapması veya o metindeki olguyu, kişiyi, mekânı dönüştürerek yeniden kullanması metindeki anlam katmanlarını çoğaltır. Metinlerarasılık metinlerdeki tek katmalı ve sıradan yapıyı kırar ve metnin çağrışım gücünü artırır. Bu kavramla birlikte artık metin okur için bir çeşit mozağe yazar içinse yapboza benzetilebilir. Bu şekilde farklı metinlerden alınan parçalar vasıtasıyla kurulan yeni metinler, değişik unsurların bir araya gelerek oluşturduğu bir yapı halini alır. Çünkü postmodernizm çoğulculuk ilkesine dayanır. Bu da metinlerin çok sesli bir yapıya dönüşmesinin önünü açar. Metinlerarasılığın metinlerin çok farklı şekilde okunabilmesini de doğurduğu söylenebilir. Bu minvalde metin bütün olarak değil parça olarak, benzerlikleriyle değil farklılıklarıyla okunur hale gelir (Uçan, 2009: 2301-2302).

Bir teknik olarak metinlerarasılık kavramlaşmadan önce de mesnevi türünde kullanıldığını söyleyebiliriz. Fakat bu bir kavram olarak kullanılmaz sadece telmih denilen söz sanatıyla sınırlıdır. Aktulum bu kavramın yeni olmasının yanında olgunun edebiyat açısından eskiliğinden söz eder (Aktulum, 2000: 19). Benzer şekilde Sağlık da metinlerarasılığın postmodern metinlerin

yanı sıra modern ve klasik metinlerde de görüldüğünü ve bu nedenle aslında kavramın edebiyat kadar eski olduğunu düşünür (Sağlık, 2007: 91). Doğal olarak metinlerarasılık yöntem olarak sadece postmodernizmle sınırlı değildir. Mustafa Kutlu da postmodern bir yazar olmamasına rağmen hikâyelerinde metinlerarasılık gibi postmodern unsurları kullanır. Çünkü Kutlu modernizmin insana vaat ettiklerinin gerçekleşmediği ve insanın köküne yabancılaşarak bunalıma girdiği durumlarda postmodernizmin geleneğe ait unsurları yeniden göz önüne süren tavrından yararlanmak ister. Modernizmin önemsiz kıldığı değer yargılarını ve geleneksel olguları diriltmek isteyen Kutlu hikâyelerinde bunu metinlerarasılık gibi postmodern teknikleri kullanarak yapar.

Mustafa Kutlu hikâyelerinde bireye modernizmin yarattığı sorunlardan geleneğe dönerek ya da geleneği yeniden anlamlandırarak kurtulma yolunu teklif eder. Geleneğin ihya edilmesi maksadına uygun şekilde hikâyelerinde postmodern teknikleri kullanarak önceki metinlerle ilişki kurar. Geleneksel edebiyat metinlerine ait olan unsurlar yeniden yazılarak okurun gözünde canlandırılmak istenir. Hikâyelerde sıklıkla Divan, Halk veya Tasavvuf şiirlerinden parçalara rastlanır, okura aktarılmak istenen anlam Baki, Fuzuli, Yunus Emre gibi büyük şairlerin mısralarıyla desteklenir ve tasavvuf büyüklerinin hayatlarından esinlenmeler yer alır. Bunun yanında çağdaş edebiyatın yazar ve eserleri de metinlerarasılık bağlamında Kutlu'nun hikâyelerinde yer alır. Sekiz hikâyeden oluşan Mustafa Kutlu'nun *Sır* kitabında yer alan hikâyelerden biri olan "Her Ne Var Âlemde" metinlerarası ilişkiler açısından değerlendirilmeye uygundur.

1. "Her Ne Var Âlemde" Hikâyesinde Metinlerarası İlişkiler

Hikâyedeki ilk metinlerarası ilişki başlıkta göze çarpar. Klasik Türk şiirinin önde gelen isimlerinden olan Fuzulî'nin *Işk imiş her ne var âlemde/İlm bir kıl ü kâl imiş ancak* beytine anıştırma yapan başlık hikâyesinin kurgusal içeriği hakkında da ilk izlenimi verir. Hikâyesinin başkişisi bir akademisyendir ve hayatını bilime adamıştır. Kurguda akademisyenin akıl ile ilâhi aşk veya ilim(bilim) ile aşk arasındaki yolculuğu verilir. Akademisyen bütün yaşamını ancak bir "kıl ü kâl" olan ilime adan fakat nihayetinde âlemde her ne varsa "ışk" olduğunu anlar. Akademisyenin bu sonuca varışının ve yaşadığı değişimin hikâyesini okura aktaran Kutlu birçok metinle kendi hikâyesi arasında bağlantı kurarak esas anlamı destekler. Hikâyede yapılan metinlerarası ilişkiler bazen akademisyenin aşka yakınlaşmasına yardım ederken bazen de bilimsel/ilmî yönünü imler. Başlık olarak kullanılan Fuzulî'nin beytinin bir kısmı kapalı sezdirme yoluyla hikâyesinin içeriğine dönüktür. Anıştırma belli bir metnin

tamamının değil bir parçasının alınması anlamına gelir. Burada amaç bir metin parçasıyla başka bir metnin bütününe tamamlamaktır (Aktulum, 2000: 114). Kutlu, Fuzulî'nin bir mısraını başlık olarak seçerek hikâye kişisi akademisyenin aşk ve bilim arasında yaşadığı tereddüdün ardından aşkı seçişini ve uğradığı değişimi göstermek ister. Aktulum anıştırma tekniğinin metnin içindeki anlamı öncelediğini ve bunun bir başlıkta da olabileceğini şöyle ifade eder:

İki metni bir anıştırma yöntemi ile ilişki içerisine sokarken biçimden çok anlam üzerinde durulmasını gerekli kılar. Anıştırma araştırılırken, önce onu belirten unsur, "iz" saptanır, ardından okur bu belirtici unsurdan yola çıkarak onu araştırıp bulmaya -gönderdiği metni ve anlamını (eski ve yeni bağlamdaki)- uğraşır. Bir isim (örneğin Un Beau Tenebreux'at, "Atala"), bir başlık (yine aynı yapıtta, "Le Portrait Oval"), bir yazınsal anıştırma olarak A Metni'nin belirleyici birer metinlerarası unsuru olabilirler (Aktulum, 2000: 112).

Hikâyenin giriş kısmında âlim bir zatın bir şeyhe intisap edişi anlatılır. Esas olay örgüsünden bağımsız gibi görünse de bu kısım hikâyedeki akademisyenin hayatına dair fikir edinmemize yardımcı olur. Çünkü akademisyen de bir şeyh efendiye gider ve anlatılan menkıbedekine benzer bir cevap alır:

Bir tarihte, bir âlim zat, bir şeyhe intisap etmek istedi.

Şeyh dahi o âlim zata şöyle dedi:

– Sizde çok kitaplar olduğunu duyduk. Kendiniz de birkaç parça eser yazmışsınız. Doğru mudur? O âlim zat belî deyince şeyh bu defa şöyle buyurdu:

– Önce kitaplarınızı suya atın, sonra buraya gelin (Kutlu, 2020: 44).

İlk okunduğunda Mevlana ve Şems arasında geçen bir menkıbeyi anımsatan bu kısım hikâyenin sonunda ilmi bırakıp aşkı seçecek olan akademisyenin akıbetini ilk baştan okuyucuya bildirir. Mevlana ve Şems arasındaki dostluğun başlangıcı olarak anlatılan bu menkıbede olduğu gibi akademisyen de aşka geçiş ritüelini kendi makalelerini denize atarak yapar. Kutlu hikâyenin girişindeki bu metinlerarasılığı yine anıştırma yöntemiyle yapar. Eski Türk edebiyatında telmih olarak isimlendirilen bu yöntem *tarihteki mühim bir olaya, duruma; meşhur bir nükte, fıkra, kıssa, efsane veya hikâyeye; yahud gelenekte var olan ve bilinen önemli bir âdete, bir inanışa dönük hatırlatmaları* içerir (Karataş, 2014: 574).

Hikâyenin devamında akademisyen evinin penceresinden denize bakarak *Deniz engin bir sudur* mısraını söyler (Kutlu, 2020: 44). İlkokul kitaplarında yer alan Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Deniz" başlıklı şiirinden yapılan bu alıntı trnak içerisinde verilir (Qasımova, 2011: 68). Alıntı olarak isimlendirilen bu

metinlerarasılık yöntemi bir metin içinde başka bir yazara/şaire ait metnin, şiirin, parçanın, okurun alıntı yapıldığını fark edeceği biçimde tırnak işareti içinde kullanılmasıdır. En sık karşılaşılan metinlerarasılık yöntemi olarak alıntı, metnin yazarının bir görüşü, durumu veya olayı desteklemek için başka bir yazarın şahitliğine başvurması anlamına gelir (Aktulum, 2000: 94). Bilinçli şekilde başvurulan bu yöntem iki metni bir ilişkiler ağına sürükler. Aktulum da bu duruma şu şekilde değinir:

En yalın biçimde, alıntı iki söylemi ya da iki metni, Metin 1 (alıntılanan metin) ve Metin 2'yi (alıntılaman metin) bağıntıya getirir. Metin 1'de sözce ilk kez karşımıza çıkar (ve sözce bu metinden alınır); Metin 2'de sözce ikinci kez yinelenir. Alıntılanan sözce Metin 1 ve Metin 2 arasında alışveriş nesnesidir (Aktulum, 2000: 97).

Fakat alıntı tekniği sadece metinler arasında yalın bir ilişki kurmaz. Bu yöntem aynı zamanda bir söyleşim ve anlam dizgesi ilişkisidir. Alıntı alıntılaman metinde yeni bir anlama bürünür (Aktulum, 2000: 98). Kutlu'nun hikâyesinde denize bakan akademisyenin içinde bulunduğu durumu destekleyen ve açıklama getiren bir işlevle kullanılan Çamlıbel'in mısraı şiirdeki anlamından sıyrılır ve alıntılanıldığı metnin anlamıyla uyum içine girer. Hikâyenin girişindeki Mevlana ve Şems menkıbesine anıştırma yapılan yerde âlimin kitapları suya atışının ardından bu mısraın gelişi ve mısraın hikâyedeki akademisyenin makalelerini atacağı denizi betimlemesi alıntının rastgele yapılmadığını gösterir. Ayrıca metinlerarası ilişki yoluyla yapılan bu alıntı akademisyenin hikâyenin/hikâyesinin sonunda aşkı seçeceğinin işaretini verir.

Osmanlı sosyal ve iktisadî araştırmaları için kaynak olarak kullanılan "Tereke defteri" hikâyede gönderge yapılan metinlerden biridir. Akademisyen olan hikâye kişisi kendi makaleleriyle meşguldür. Yazdığı makalenin dipnotunu okur. Burada geçen Ö. L. Barkan, *Kanunlar, İstanbul, 1943, s. 69* bilimsel bir esere göndergedir. Bir ekonomi tarihçisi olan Ömer Lütfi Barkan'ın eserine yapılan bu gönderge akademisyenin ilmî tarafını yansıtır. Aktulum metinlerarasılık yöntemi olan göndergeyi yazar ya da eser adının anılmasıyla da olabileceğini belirtir ve geniş anlamıyla tanımlar:

...bir metinde bir çağın, bir turun (yazınsal olsun ya da olmasın), bir geleneğin vb. yan-metinsel göstergelerden biriyle olduğu kadar yalnızca yapıt başlıklarının, yazar adlarının ya da bir roman, trajedi, şiir kişisinin, tarihi bir kahramanın, kutsal kitaplardan birinin adının açıkça anılması alıntısız göndergeleri için içerisine sokar (Aktulum, 2000: 102).

Fakat bu göndergenin metinde kullanılması amaçsız değildir. Akademisyenin ilmî/bilimsel tarafıyla bağlantılı olarak seçilen gönderge, onun

akademik yönünü ve aşka ulaşmadan önceki halini vurgular. Aktulum da göndergelerin altında bir anlam barındırdığından bahseder (Aktulum, 2000: 102-103).

Hikâyenin devamında akademisyen bilim ortamı hakkında bazı görüşlerini söyler. Bu görüşler bilim ortamı hakkında yakınmalardır. Akademisyenin ağzından *Türk edebiyatı tarihçiliğinin ilmî kurucusu, Türkoloji’de yeni ufuklar açmış ilim otoritesi, edip, yazar, siyaset ve devlet adamı* (Akün, 2003). Mehmet Fuat Köprülü’nün ve “*Son dönem âlim ve hâfız-ı kütüblerinden*” (Bilgin, 2001) Beyazıt Kütüphane müdürü İsmail Sâib Efendi’nin isimlerini duyarız. İsimlerin anılması yoluyla yapılan bu göndergeler akademisyenin bilim adamlığını, bilim dünyası hakkındaki görüşlerini ve yakınlık duyduğu bilim adamlarını/kütüphanecileri okura açıklamak için yapılır. Görüldüğü üzere metinlerarası ilişkiler kuran bu göndergeler bir maksat dâhilinde metnin içinde bulunur: *Köprülü gibi âlim mi kaldı? İlim mi kaldı, üniversite mi? Nerede o mütebahhir adamlar? İsmail Sâib Efendi nerede* (Kutlu, 2020: 46)?

Yine hikâyede akademisyenin bilimle bağına atıfta bulunmak için tırnak içinde okuduğu makaleden alıntı yapılır ve bu alıntıda *II. Murad’ın nüfuzlu veziri Ahi Beyazid oğlu Hacı İvaz Paşa’nın oğlu Mahmut Çelebi’ye ait tereke*’ye ve “*Bedreddin Mahmut Refi’î Çelebi’ye gönderge* yapılır:

Hikâyede anlatıcı akademisyenin kitaplarla yoğun ilişkisini hatta “*onlarla konuştuğunu*” okuyucuya aktarır. Akademisyen hayatını kongrelerde, bilimsel amaçla gidilen Avrupa seyahatlerinde, sahaflarda ve eski kütüphanelerde geçirmiştir. Onun ilmî tarafını okura sunmak için aktarılan bu kısımdan sonra akademisyen: *Tokat bir bağ içinde. Ne yazık ki bu bir kitap değildi, bir türkü idi* der (Kutlu, 2020: 47). Bir Tokat türküsünün nakaratından alıntıyla akademisyen onu çevreleyen bilim çemberinden bir anda uzaklaşır. Akademisyen bilimin ondan aldığı ömrü karşılığında ona verdiği iç bunalımından ve sonuçsuzluk hissinden bir halk türküsünün rahatlatan havasına sığınır. Hikâyenin bu kısmında alıntı yöntemiyle metinlerarasılık yapılan türkü aşkı tercih etmede ve makalelerini denize atmada akademisyeni teşvik eder. Yapılan bu metinlerarasılık akademisyenin bilimin onu getirdiği tükenmişlik hissinden kurtulması anlamına gelirken aşka yönelişine de hız verir.

Hikâye kişisi akademisyenin etrafı kitaplarla çevrilidir. Akademisyenin bir kuşatma içinde olduğunu aktarmak isteyen anlatıcı yazma eserlere ve onların yazarlarına hikâyede yer vererek metinlerarası göndergeler yapar:

Kitaplar allı-çiçekli yazmalar gibi rüzgârda dalgalanarak geliyorlardı. Onu her bir yanından sarıyorlardı.

İşte şu rafta duran kim?

Tibru'l-mesbûk fî beyân-ı cihad-ı Gâziyân-ı Cezâiyir ve'l-mülûk (Kutlu, 2020: 47).

Yanında, Zâdü2l-müştakîn, ortası noktalarlakat'-ı mükâfî şeklinde şemsiyeli (Kutlu, 2020: 48),

Bir küçük Delâilü'l-hayrat şerhi, ortası altın dal ve çiçek şemseli, kenarları zencirek cetvelli, miklepli Osmanlı cildi. Sonra Nâkâm İsmail'in divanı: Hayâlât- perişân (...) Başlıklar surhla yazılı. Münşiat: Ebûbekir Kân (Kutlu, 2020: 48)...

Etrafını saran ve onu boğan bu bilimsel muhasaranın metinlerarası ilişkiler yoluyla tasvirinin ardından akademisyenin gözleri dolar (Kutlu, 2020: 48). Çünkü bilim uğruna feda edilen zaman akademisyenin geldiği noktada üzerinde bir sonuçsuzluk hissi doğurmuştur. Efendi dediği bir şeyhle görüşen akademisyene bilimsel uğraşlardan el çekmesi tavsiye edilir. Akademisyen önce kitaplarını suya atmalıdır. Hikâyenin başındaki şeyhin âlim zata telkinini anımsatan bu durum, akademisyen üzerinde bir etki uyandırır. Akademisyenin bu tavsiyeye ilk tepkisi şöyle olur: *Kitaplarını suya at, öyle gel Saçma* (Kutlu, 2020: 49)...

Aşk ve bilim arasında bir tereddüt yaşayan akademisyen Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Deniz" şiirinden iki mısraı tekrarlar. Fakat bu sefer metinde tırnak içinde verilmeyen bu mısralarda gizli alıntı yöntemi kullanılır. Bir metinlerarasılık yöntemi olan gizli alıntı Aktulum'a göre ... *bir sözcenin ayraçlar ya da italik yazı kullanılmadan, sözcenin geldiği yapıt ya da yazarın adı belirtilmeden yapılan alıntıdır* (Aktulum, 2000: 49).

Aklına Yahya Kemal Beyatlı'nın "Eylül Sonu" şiiri gelen akademisyen bu şiirden *Yazlar yavaşça bitmese... günler kısalmasa...* kısmını söyler. Zamanın hızlı akışına ve hayatın tükenişine bir sitem içeren bu mısralar akademisyenin hayıflanmalarıdır. Şiirler veya türkülerden anımsadığı bu parçalar onu bilim kuşatmasından uzaklaştırmak içindir. Fakat evi kitaplar ve dergilerle doludur. O ne kadar bunlardan uzaklaşmak istese de gözü muhakkak ona bilimi hatırlatan bir nesneye çarpar. Akademisyen aşka erişmek istese de bilim ona kendini hep hatırlatır. Etrafına bakınan akademisyenin gözü *Belleten* dergisine çarpar. Derginin isminin geçmesiyle metinlerarası bir gönderge yapılır: *Mercan'dan sonra çay. Yazlar yavaşça bitmese... günler kısalmasa... Camın kenarında bir sehpa, sehpanın üzerinde bir çeşmibülbül, çeşmibülbülün yanında Türk dili araştırmaları yillığı "Belleten" in eski bir sayısı* (Kutlu, 2020: 4).

Akademisyenin arada kalmışlığına vurgu yapmak isteyen Kutlu, Yahya Kemal Beyatlı'nın "Eylül Sonu" şiirinden gizli alıntı yapar. Metinlerarasılık

yoluyla Kutlu, hikâyedeki akademisyenin ömrünün bilim uğruna hebâ olduğu gerçeğini okura sezdirir. Şiirden yapılan alıntı ayraç veya tırnak kullanılmadığı ya da eğik yazılmadığı için gizli alıntıdır.

Hikâyenin bu kısmında akademisyenin bilimsel yönünü imleyen iki gönderge daha yapılır. Bunlardan biri Türk Tarih Kurumu tarafından, 1937'den bu yana dört ayda bir dil ve tarih konulu makaleler yayımlamakta olan *Belleten* dergisi diğeri *Türk tarihçisi, fikir ve siyaset adamı* (Koca, 2012). Osman Turan' dır: *Çalışma masası, iktisadi ve içtimai tarihe... Tarih! Rahmetli Osman Turan Hoca'yı son gördüğü günü hatırlıyor* (Kutlu, 2020: 49).

Hikâye kişisi akademisyen hocası Osman Turan'ı masasında etrafı kitaplarla çevrili çalışırken anımsar. Hocası çok dağınıktır. Osman Turan'ın masası *Dosyalar, dosyalar. Fişler, mecmualar, kupürler, lügatler, kâğıtlarla* doludur. Turan'ın kendi çalışma masasını ona göstererek söylediklerini anımsayan akademisyen, bir anda hocasına benzer bir noktada olduğunu fark eder. Hocası ona hazırlıklarını yaptığı akademik çalışmalarının bitmesi için on insan ömrü gerektiğini söylemiştir. Hikâye kişisi akademisyen de nihayete ermeyecek bir uğraş için çabaladığını düşünmeye başlar. Çünkü o da hocası Osman Turan'ın durumuna düşmüştür: – *Bunlara... Evet bunlara ömrümü verdim... Kaçını bitireceğim acaba? Sonra gülmüştü. Yaşlı, yorgun ve gözlüklü bir gülüştü bu. İlave etmişti: – On tane Osman Turan gelse bitiremez... Kendi düzenine, temizliğine, titizliğine bakıyor* (Kutlu, 2020: 50).

Fakat akademisyenin hocası Osman Turan'dan farklı olarak her şeyi yerli yerindedir. Anlatıcı hikâyenin bu kısmında onun düzenli bir insan olduğunu belirtmek için akademisyenim ağzından metinlerarası bir alıntı yapar. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Her Şey Yerli Yerinde" şiirinden bir dördlük alıntılanması ve akademisyenin Tanpınar ismini söyleyerek gönderge yapması metinlerarası bir anlam ilişkisidir. Akademisyen bir kez de bu şiirle kendini aşk tarafına atmaya çalışır. Çünkü geldiği nokta ona sonuçsuzluk hissi verir. Akademisyen en nihayetinde her türlü unvan ve makamı alsa da tatminsizlik içindedir:

Her şey yerli yerinde; havuz başında servi

Bir dolap gıcırdıyor uzaklarda durmadan,

Eşya aksetmiş gibi tılsımlı bir uykudan,

Sarmaşıklar ve böcek sesleri sarmış evi

Her şey yerli yerinde; masa, sürahi, bardak.

Sağolasın Tanpınar. Her şey yerli yerinde. Güzel. Lakin ben nerdeyim?

Zamanın neresinde? Hangi sarmaşıklar sarıp sarmaladı beni? (...) Profesör

oldum. Sonra kürsü başkanı. Güldürüyorsun adamı. Yök'ten sonra ne kaldı, kürsü mü? Yök'ten önce ne vardı?

Kitaplar (Kutlu, 2020: 50).

Tanpınar'a "aziz dostum" diyerek seslenen akademisyen kendisine de bu günlerde *Ey çok kitap okuyan...* diyerek seslendiğini söyler. Yunus Emre'nin bir şiirinden gizli alıntı yöntemiyle yapılan bu metinlerarasılık akademisyenin bilim adamı oluşuna atıftır. Yunus Emre'nin şiirinde gerçek sırrın aşkı okuyarak bilineceği vurgulanır. Tıpkı şiirde vurgulandığı gibi akademisyen de gerçek sırda ancak aşkla erişileceğini fark etmeye başlar. Yunus'un isminin anılarak gönderge yöntemiyle kurulan metinlerarasılık hikâyede akademisyenin bilim ve aşk arasındaki gelgitlerine aşktan yana bir değinmedir. Akademisyen bu kez de Yunus şiiriyle aşka bir adım yaklaşır: *Evet, hep kitaplar vardı. Tanpınar, aziz dostum, biliyor musun son günlerde kendime hep şöyle hitap ediyorum: – Ey çok kitap okuyan... Yunus'un bir mısrası galiba* (Kutlu, 2020: 50-51)...

Akademisyen daha önce ismi anılarak gönderge yapılan Mahmut Çelebi'nin terekesini okumaya devam eder. Hikâyede bu terekeden metinlerarası alıntılar yapılır. Ayrıca Köprülü'nün adı da gönderge yapılarak anılır.

.....Çelebi'nin serveti, nakit para ve ticari eşyadan değil, esas itibarı ile kıymetli ev eşyası (çiniler gümüş eşya), kitaplar (Kutlu, 2020: 52)...

..... gulam ve cariyeler (beş gulam, üç cariyeye) hayvanlar ve Kozlu Köyü'ndeki emlakinden gelmektedir. (...) tafsilatı ihtiva etmektedir (23) –dip notuna gidiyor- Bu terekeyi ayrıca neşredeceğiz (Kutlu, 2020: 52).

Köprülü Hoca da böyle yapardı. Makalelerin hemen hepsinde yazmayı düşündüğü çalışmalarının adını zikrederdi (Kutlu, 2020: 52).

Uğruna şiirler yazdığı kadınla evlenmesinden, çocuk sahibi olmasından ve akademik/bilimsel başarılarından sonra çevresindeki insanların dağılması akademisyeni yalnızlaştırmıştır. Çevresinde eski arkadaşlarından kalan yoktur. Akademisyen okula ve öğrencilerine karşı da isteksizdir. Tek başına kalışını ve arkadaşlarının farklı şeylerin peşinde savruluşunu ifade etmek için Şeyh Galip'in "Düştü" redifli gazelinden bir mısraı okur: *Ne talebenin talebeliği ne mektebin mektepliği kalmıştı. Bezginlik kol geziyordu etrafında. Etrafında arkadaşlarından da kimseler kalmamıştı. Kimi terk-i nâm ü şâne, kimi itibare düşmüştü* (Kutlu, 2020: 53).

Hikâye ve Şeyh Galip'in "Düştü" redifli gazeli arasında gizli alıntı yöntemiyle metinlerarası bir ilişki kurulur. Tırnak içinde ya da eğik harflerle verilmeyen mısra, hikâyedeki akademisyenin yalnızlaştığını anlatmak içindir. Gazelin bu parçasında da söylendiği gibi akademisyenin etrafındaki insanların

kimi namı ve şanı terk eder kimi ise onun gibi itibar hevesine düşer. Yapılan bu metinlerarasılık akademisyenin ömrünü itibar hevesiyle geçirdiğini bir kez daha okura hatırlatır.

Hikâyenin sonunda akademisyen aşkın tarafını seçmeye karar verir. Efendi dediği şeyhin tavsiyesine uyar. O da Şems'in Mevlana'nın kitaplarını suya atması gibi bilimsel makalelerini evinin penceresinden denize fırlatır. Aşkın tarafına geçtiği bu ritüel hikâyenin başında da olduğu gibi Mevlana ve Şems arasında geçen menkıbeye anıştırmadır. Akademisyen artık Efendi'nin telkinine göre hareket eder ve tasavvufi anlamda "ölmeden ölür." "Bilme/Bilim" tarafından "Bulma/Aşk" tarafına geçen akademisyen tereddütüne son verir ve bilim yolculuğunu çalışma odasının kapısına kilit vurarak bitirir.

Sonuç

Metinler kendilerinden farklı yapılarla ilişki kurar. Bu anlamda metinler anlam sınırlarına sahip yapılar değildir. Postmodernizmin çoğul bakış açısıyla birlikte metinlerin birbirleriyle kurdukları ilişkiler kavramlaşır. Bir metnin bir diğer metinle anlam alışverişine imkân tanıyan "Metinlerarası İlişkiler" kavramı Bahktin'in "söyleşimcilik" kuramından hareketle Kristeva tarafından ortaya atılır. Metinlerarasılık, bir metnin içindeki başka metinlere ait parçaların anlam dönüşümüne uğrayarak yer almasıdır.

Mustafa Kutlu'nun "Her Ne Var Âlemde" hikâyesinde birçok Divan, Halk veya Tasavvuf şiiri/şairi yer bulur. Gelenekle bağ kurmayı bilmiş çağdaş Türk şairlerinin eserleriyle de metinlerarası ilişki kurulan "Her Ne Var Âlemde" hikâyesinde başlık Fuzuli'nin bir mısraıyla anıştırma yöntemi kullanarak bağ kurar. Hayatını bilime adanmış bir akademisyenin "Efendi"nin telkiniyle bilimden uzaklaşıp ilâhi aşka ulaşmasını konu edinen hikâyede birçok metinle anıştırma, gönderge, alıntı ve gizli alıntı yoluyla metinlerarası ilişki kurulur. Hikâyede bir tarafta bilimsel dergi isimlerine, bilim adamlarına göndergeler yapılırken diğer tarafta tereke defterlerinden ve bilimsel makalelerden alıntılar yer alır. Bu anlamda yapılan metinlerarasılık akademisyenin ilmî yanına vurgudur. Bir de akademisyenin aşka ulaşmasına yardımcı olan ve aşkı bilimden daha önemli gösteren diğer metinlerarası ilişkiler vardır. Bu metinlerarasılıklar da klasik, tasavvufî veya gelenekle bağı olan çağdaş şairlerin/şiirlerin yanı sıra türkü ve menkıbelerle yapılır. Hikâyede yapılan metinlerarası ilişkilerle okura akademisyenin bilimden aşka doğru kayışı ve uğradığı değişim aktarılır.

Kaynakça

- Aktulum, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınları.
- Akün, Ö. F., "MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-fuad-koprulu> (10 Ocak2021).
- Barthes, R. (2016). *Yazı Üzerine Çeşitlemeler/Metnin Hazzı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bilgin, A. "İSMAİL SAİB SENCER", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-saib-sencer> (10 Ocak2021).
- Ecevit, Y. (2009). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kristeva, J. (1980). "Word, Dialogue, and Novel", *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*, Ed. Leon S. Roudiez, New York: Columbia UP.
- Karataş, T. (2014). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İzmir: Sütun Yayınları.
- Koca, S. "TURAN, Osman", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/turan-osman> (10 Ocak2021).
- Kutlu, M. (2020). *Sır*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sağlık, Ş. (2007). "Türk Öykücülüğünde Postmodern Durum". *Hece Öykü Dergisi*, 24, 86-110.
- Qasımova, L. (2011). "Metinlerarası İlişkiler Açısından Mustafa Kutlu'nun Beşlemesi", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 46, 61-86.
- Titon, J. T. (2006). "Metin"(Çev. Öykü Terzioğlu), *Millî Folklor*, 69 (18), 148-163.
- Uçan, H. (2009). "Modernizm/Postmodernizm ve J. Derrida'nın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi". *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literatureand History of Turkish or Turkic*, 4 (8), 2283-2306.